زمانی شیعریی، زمانی سینەمایی
لە (قەسیدە/فیلم)ی (لە دەروازەی قەبرستانی مەعمەل قیرِدا) ی ئیسماعیل بەرزنجی

عەبدولموتەلیب عەبدوڵلا

(4-4)

دیمەنی پێنجەم

دیمەنی پێنجەم لە دووبارەکردنەوەی دەستەواژەی (وا دێم) یادەوەرییەکان بە جێ دەهێڵێ و دێتە نێو گۆڕستانەوە، ئەو هاتنەوەیە، لە رووی دەلالییەوە دەست گرتنی خوێنەرو گەڕاندنەوەیەتی بۆ گۆڕستان، وەك چۆن لە رووی سینەماییەوە وەجولەخستنی کامیرایە، لە نێوان وریاکردنەوەی خوێنەرو وەجولەخستنی کامیرا فەزایەکی دیکە لە پرس دێتە بەرهەم. جیاوازی نێوان رستەی پرسی دیمەنی چوارەمو دیمەنی پێنجەم لەوەدایە کە یەکەمیان هاوژیانی دەکێشێ و دووەمیان تاکایەتی دەنوێنێ، بەوەش لە دروستکردنی وێنەدا توانای کامیرا دەردەکەوێت لەوەی کە کامیرامان بە ئارەزووی دەرهێنەر یاری بە وێنەکان دەکاتو رووەکانیان دەگۆڕێت، هەروەها گێڕەرەوەش لە رێگەی رستەکانی پرسەوە ئەو کارە ئەنجام دەدات، بەو مانایە دیمەنی پێنجەم لە رستەی پرسی (نازانم دەمناسیتەوە یان نا) دەنگە دەنگی خۆی لە میانی وەرگرەوە درێژ دەکاتەوە.

ئەگەر لە رووی دەلالییەوە بشێ بتوانین ئەو وێنەگرتنە بە دیمەنی یەکەمو رستەی (لە من زیاتر، کێ حەنین دەیکوژێت و رۆحی گەرمی دەخاتە بەر بایەکی سارد) گرێ بدەین، هەروەها بە دیاریکراوی (رۆح دانە بەر بای سارد) وەرگرین، دەبینین هەر ئەو بایە ساردەیە، کە دەبێتە بنەما بۆ کۆی وێنە غەگینەکانی دیمەنی پێنجەم. بەڵام ئایا (بای سارد) تەعبیر لە بەدگوزەرانی دەکات، یان رۆح دانە بەر بای سارد هەنگاونانە بەرەو لوتکەی با و باش گوزەرانی؟!

لە نێوان بەدگوزەرانی و هەنگاونان بەرەو لوتکەی <u>بای سارد</u> (ئەگەر ئەو دەستەواژەیە گرفت نەنێتەوە) دەشێ دوو مانا هەڵگرینەوە، یەکەمیان پەیوەندی بە شیعرییەت و تەعبیری شاعیرانەو مازۆخیەتەوە هەیە، دووەمیان گەیشتن بە لوتکەی بای سارد تەمەنێك دەگەیەنێت. ئەگەر لەو خاڵەوە بگەینە بەراوردکردنی بەدگوزەرانی و باشگوزەرانییەوە ئەوە (بەرزنجی) دەکەوێتە دووەمیانەوە بەوەی کە تەمەنێکە دەژی، بەرامبەر (ئەو) کە کەم ژیا، هەر لەوێشەوە سەرکەوتنەکانی خۆی لە بووندا روون دەکاتەوە، روونکردنەوەی زێندوویێتی بەرامبەر مەرگ، بەرجەستەکردنی (من)ی باڵایە لە بەرامبەر (ئەو)ی کێل، ئەوەش تەعبیر لە جیاوازی منی مازۆخی و منی نێرگزی دەکات.

بەڵام لە رووی سینەماییەوە با بزانین (بەرزنجی) چۆن وێنە هەڵبژاردەکان بە ئارەزووی خۆی دەخاتە بەردەم شاشە (ئێستا سەرم کوێستانی بەمۆیەو تێی ئاڵاوە تەم، ئێستا تەبەشم، تژییە لە قۆرت و چاڵ، ئێستا دوو چاوە قاوەییەکەم کزو کەم حوکمن، ئێستا سیخە سیخی سینگم، رۆژە رێیەك دەڕوا) پرسیار ئەوە نییە، ئایا ئەو وێنانە بە بێ لایەنی نیشان دەدرێن یان نا، پرسیار لە داگیرکردنی شاشەدایە. کەواتە ئایا (بەرزنجی) لە پارچە پارچەکردنی جەستە (سەر، تەبەش، چاو، سینگ) دەیەوێت چ بڵێت، ترسی تەمەن بگەیەنێت، یان بەدگوزەرانی؟!

هەڵبەتە لە پشت داگیرکردنی شاشە دەشێ دوو هۆی سەرەکی دەسنیشان بکەین، یەکەمیان لە نێرگزیەتەوە نزیك دەبێتەوە، دووەمیان بەرجەستەکردنی نیازێکی دیاریکراو دەگەیەنێت، واتە دەیەوێت بڵێ بزانە من لە دوای تۆ چیم لێهاتووە، هەر لەوێشەوە هونەری سینەمایی بەو مانایەی کە ماوەی نێوان بینین و هەستکردن کورت دەکاتەوە وێنەکان جوانتر نیشان دەدات.

لە نێوان پرسی بەدگوزەرانی و باش گوزەرانی، مرۆڤ هەڵگری پرسێکی دیکەشە ئەویش پرسی بوونگەراییە، پرسی بوونگەرایی لەو دیمەنەدا بە برگەی نادیارو وێنە نەگیراوی (بەڵام، هەمان سەرخۆش و حەشاشەکەی جارانم) دەلکێ، کۆتایی هێنانی دیمەنی پێنجەم بەو رستە شیعرییە نەرم و نەگیراوە، ئەگەر لە لایەك بەبیرهێنانەوەی ئەو پەیوەندییە بوونگەراییە بێت، کە لە نێوان (ئەو)ی جوانەمەرگ و (من)ی زیندوو دایە، ئەوە لە ونبوونی (ئەو)، پەیوەندی ناوبراو دەلالەت لە ئەزموونکردنی درۆینە و پشتگوێ خستنی دیاردەکان و پشتگوێ خستنی هەڵوێست و ئازادی و هوشیاری دەکات. کەواتە ئەو رستە شیعرییە ململانێیەك دەگەیەنێت، ململانێیەك کە دەکەوێتە نێوان خۆناسکردن و خۆنەناسکردن، ململانێیەك کە بە درێژایی ژیان، رۆح و جەستەی (من)ی زیندوو پێیەوە دەتلێتەوە.

لە رستەی ناوبراو کامیرا هەناسەیەك دەدات، لە نێوان گواستنەوەی ئاسۆی بینین و ماناکانی ئەو رستەیە ماوەیەك بۆ بەدواداچوون و خەیاڵ هەیە، شیعرییەتی مانا لەو ماوەیەدا خۆی هەڵدەگرێتەوە، دواجار ئەو ماوەیە بە دەستەواژەی (دە گوێم لێبگرە) دووبارە کامیرا دەخاتەوە جولە و دیمەنی شەشەم رادەگەیەنێت.

دیمەنی شەشەم

دیمەنی شەشەم لە دەستەواژەی (دە گوێم لێبگرە) هەوڵدەدات دەرککردن لە دیمەنی پێنجەم نەترازێ، ئەوەش (کارکۆفسکی) و مۆنتاژ کردنی دیمەنەکانمان بیر دەخاتەوە، کە تەوزیفکردنی جولەیە بە شێوەیەکی گونجاو، بەو مانایە هەر سێ دیمەنی چوارەم و پێنجەم و شەشەمیش ئەساڵەت و قوڵایی خۆیان لە مۆنتاژ کردنەوە هەڵدەگرنەوە، بەو مانایەش گێڕەرەوە لە بری کاری سەرەکی خۆی پشت بە مۆنتاژکردن دەبەستێت و زێتر لە کردەی دەرهێنان نزیك دەبێتەوە. ئەگەر بەشێك لەو ئەساڵەتە پەیوەندی بە هەڵبژاردنی ئیقاع و دیمەنەکانەوە هەبێت و لەوێشەوە تەکنیکی سینەمایی ئەرکی رێکخستن ببینێت، ئەوە بەشێکی پەیوەندی بە بابەت و گێڕەرەوە دەکات، گێڕەرەوەش لە رێگەی هەڵبژاردنی مەنەلۆگی ناوەوە ئاراستەی بۆگێڕەوە و وەرگر دیاری دەکات، لەوێشەوە پەرچەکرداریان تێدا دەوروژێنێ.

چیرۆك هەمیشە لە مەنەلۆگەکانی ناوەوە دەمانخاتە نێو حاڵەتێکی دیارو نادیار، بەڵام سینەما لە رێگەی جولەی وێنە و مۆسیقاوە بە شاشەمان گرێ دەدات، هەر لەوێشەوە بینەر تەماهی هاوێنە دەبێت، نەك دەنگی گێڕەرەوە، ئەو تەماهی بوونە راستەوخۆ پەیوەندی بە تەکنیکەوە هەیە، وەك چۆن پەیوەندی بە دەرکەوتنی شوێنەوە دەکات.

دیمەنی شەشەم لە رووی دەلالییەوە جارێکی دیکە لە ناچارکردنی (ئەو)ی جوانەمەرگ، بۆگێڕەوەش ناچاری گوێ گرتن و نواندنی هاوخەمی دەکات. ئەوەش زۆر بە جوانی لە کاری داخوازی (دە گوێم لێبگرە) دەردەکەوێت، فرمانی داخوازی (دە گوێم لێبگرە) سەرەرای ئەوەی کە هیچ ئەرزشێك بۆ ئامادەیی (ئەو) دانانێت، پێشێلکردنی ئازادیشی لەخۆدا هەڵگرتووە، واتە سەرەرای ئەوەی کە سنوور بەزاندنە،

بچووککردنەوەش دەگەیەنێت.

لە رووی سینەماییەوە بە دەستەواژەی (دەگویم لێبگرە، تا بەو پەڕی حوزنەوە پێت بڵێم) شاشەی کامیرا بە روخساری خۆی پڕ دەکاتەوە، بەڵام وەك شوێن درێژ كراوەی هەمان شوێنی سەپێنراوە، پاشان ئاراستەکردنی کامیرا دەباتەوە رابردوو (لەگەڵ ئەو) ژیان دەخاتەوە بیر، واتە هەر وەك دیمەنی چوارەم کامیرا روو لە رابردووە، هەر لەوێشەوە بڕوانە چۆن دیمەنی شەشەم لەو رستە پرسیارئامێزانەوە ئۆپۆرتیۆنیستیەتی خۆی دەخاتە روو (–رەشنووسی رۆمانەکەم چی بە سەر هات؟–پانتۆڵە قەدیفە زەیتونییەکەم چی بە سەر هات؟–چەرخە ئیتاڵیە ستیلەکەم چی بە سەر هات؟–رانکو چۆخە مەرەزییەکەم چی بە سەر هات؟–ئەو رەسمەی لەگەڵ جەلیل قەیسیدا گرتبووم چی بە سەر هات؟ –رادیۆ هەشت مۆجەکەم چی بە سەر هات؟)، سەیرکەن لە وێنەکێشانی ئەو شتە تایبەتیانەدا چۆن سیما نێرگزییەکانی خۆی بە (ئەو)ی جوانەمەرگو بۆگێڕەوەو وەرگر دەفرۆشێتەوە. دەشێ وێنەگرتنی شتە خودییەکانی دیمەنی شەشەم پەیوەندی بە کۆی وێنە هەڵبژاردەکانی دیمەنی پێنجەمەوە بکەن، بەو مانایەش رەشنووسی رۆمان لە رێگەی دیمەنی پێنجەمەوە دەبێتە تەم، پانتۆڵو رانکو چۆخە کون کون دەبێت، چەرخە ئیتاڵییەکە تواناى سووتانی نامێنێ، رادیۆکە، خشە خشی رۆژەرێیەك دەڕوا، ئەو رەسمەی لەگەڵ جەلیل قەیسی تاکو ئێستا جگەرەی تێدا نەکوژاوەتەوە، (بۆ ئەو یەکتر تەواوکردنە بڕوانە رستە پرسئامێزەکانی دیمەنی پێنجەم).

ئەگەر بە جوانی سەیری دیمەنی شەشەم بکەین دەبینین لە کۆی وێنە گرتنی (هەشت) گرتەدا تەنها لە دوو گرتەدا، کامیرا روو لە شتە خودییەکان لادەدات، یەکێکیان (ئەلبوومی رۆژی شەکراو چی بە سەر هات؟) کە پەیوەندی بە (ئەو)ی مردوو هەیە، ئەویدیکەیان (بەدلەکەی عید میلادی کاڵێ چی بە سەر هات؟) کە پەیوەندی بە (کاڵێ)ی منداڵەوە دەکات. بەو مانایە کۆی وێنەکانی دیکە دەلالەت لە بەرجەستەکردنی منی نێرگزیو پێشێلکردنی مافەکانی (ئەو) دەگەیەنێت. ئەگەر هەڵبژاردنی ئەو رستانە وەك گێڕانەوە جۆرێك بێت لە رێخۆشکردنو دروستکردنی فەزایەکی گونجاوی بۆ ئەوەی بۆگێڕەوەو وەرگر خۆیان بۆ پرسیارە جەرگبڕەکانی (ئەو)ی جوانەمەرگ ئامادە بکات، ئەوە لە رووی سینەماییەوە گەمەیەکە لە میانییەوە دەیەوێت هەستی بیستنو بینین لە دیمەنی حەوتەم دووچاری شۆك بکاتەوە!.

دیمەنی حەوتەم

لە دیمەنی حەوتەمدا کامیرا لە نێو گۆڕستان بە دوای کۆترە باریکەیەکدا دەڕوا، پاشان ئەو کۆترە باریکەیە دێو لە سەر شانی راستی گێڕەرەوە دەنیشێتەوە (هەست دەکەم، کۆترە باریکەیەك، لە سەر شانی راستەم دەنیشێتەوە) ئیتر لەوێوە گێڕەرەوە پێمان دەڵێت دەزانن ئەو کۆترە باریکەیە رۆحانییەتی کێیە؟ ئەوە رۆحانییەتی شەکەتی (ئەو)ە (دەزانم، ئەمە رۆحانیەتە شەکەتەکەی تۆیە) لێرەدا گێڕەرەوە وەسفی کۆترە باریکەی گۆڕستان دەکات، ئەو وەسفە لە رووی رەمزەوە پاکێتی رۆح دەنوێنێ. کەواتە دەسپێکی دیمەنی حەوتەم لە روویەك پاکێتی (ئەو) دەگەیەنێت، لە روویەکی دیکە مژدەی سەرکەوتنی گێڕەرەوە رادەگەیەنێت. لە نێوان (پاکێتی)و (سەرکەوتن) کامیرا بۆ سەلماندنی سەرکەوتن لە سەر کۆترەکە دەوەستێو (دواتر پێکرانی کۆترەکە ئەو سەرکەوتنە زێتر پشت راست دەکاتەوە) مۆسیقاش لە گەیاندنی پەیامی کۆترەکە بەشداری خۆی دەنوێنێو گمە دەخاتە جولەی هەمە رەنگەوە، هەر لەوێشەوە ئاسۆیەکی نوێ بەرامبەر بینین دەکاتەوە، بەو

مانایە زمانی ئەو دیمەنە دەبێتە زمانێکی سینەمایی‌و کۆدی گێڕانەوەو داڕشتنەکەش لەو زمانەدا جوانترو تۆکمەتر خۆی نیشان دەدات.

رستەی (بە گمەیەکی پڕ لە بێزاری پێم دەڵێ) جۆرێك لە ئیشکالیەتی تێدایە، دەشێ ئەو ئیشکالیەتە پەیوەندی بە (گمە)وە هەبێت. چۆن گمەی کۆترەکانی گۆڕستان‌و گمەی کۆترەکانی دەرەوەی گۆڕستان لێکجیا بکەینەوە؟ چۆن بە بێزاری‌و شادی گرێیان بدەین؟! هەروەها دەشێ ئیشکالیەتی (گمە) پەیوەندی بە سەرکەوتنی ژیان‌و پاکێتی مەرگەوە بکات... دواجار ئایا ئەو بێزارییە لە گمەوەیە، یان پەیوەندی بەو کێلەوەیە کە کەوتۆتە سەر رۆحی (ئەو)ی جوانەمەرگ، هەر لە سەر ئەو بنەمایەش دەشێ بپرسین: بەراستی ئەوە کۆترە باریکەی رۆحی شەکەتی ئەوە لە سەر شانی گێڕەڕەوە هەڵنیشتووە، یان سێبەری گرانی کێلەکانی گۆڕستانە فەزایەکی پڕ حوزنییان خستۆتەوە!.

ئەگەر ئەو رستەیە لە تەکنیکی سینەمایی نزیك بکەینەوە، هەستدەکەین لە پشت کامیرا فیلێك لە ئارادایە، ئەو فێڵە وەك لە سەرەتادا گوتمان پەیوەندی بە جولەو خەڵەتاندنی چاوەوەیە، دەمەوێت بڵێم لەو فێڵە سینەماییەدا (کێل)و (کۆتر) تێکەڵ یەك دەکرێت، بەو مانایە لە گەمەی کێل‌و کۆتردا ئەوە کۆتر نییە دەڵێت:-یەکەم چرپەی عاشقەکەت لە کوێیە؟. بەڵکو ئەوە کێلە دەڵێت چرپەی دوێنێت دەنگە دەنگی ئەمڕۆتە. ئەوە کۆتر نییە دەڵێت (-ژمارەی یەکەم تەلفۆنت لە کوێیە؟) بەڵکو ئەوە کێلە دەڵێت ژمارەی تەلفۆنەکەت ئەو مێژووە هەڵکۆڵراوەیە کە تەعبیر لە کۆچی دوایی (ئەو) دەکات. ئەوە کۆتر نییە دەڵێت:-یەکەم نامەی کە بۆت نووسیم لە کوێیە؟ بەڵکو کێلە دەڵێت: نامەی دوێنێت نەخشی ناوی هەڵکۆڵراومە. ئەوە کۆتر نییە دەڵێت: ژمارەی یەکەم ئوتێل کە رووومان تێکرد لە کوێیە؟ کێلە دەڵێت: یەکەم ئوتێل، ئەو گۆڕستانەیە. ئەوە کۆتر نییە دەڵێت: یەکەم جێ ژوانمان لە کوێیە؟ کێلە دەڵێت: یەکەم جێ ژوان ئەو سێبەرە کورتە باڵایەی منە، کە ناتوانی نێرگزییەتی خۆتی پێداپۆشیت.

هەڵبەتە نزیککردنەوەی کۆتر لە کێل، ئەگەر بە دیوێك تەعبیر لە گەمەیەکی سینەمایی بکات، بە دیوەکەی دیکە دەلالەتئامێز دەکەوێتەوە، هەر بەو مانایەش رستەی (لە پڕ دەفڕی‌و دەروازەی قەبرستانم بە باڵە شکاوەکانت لێ دەگری‌و بە تووڕەییەوە پێم دەڵێ:) وەك گرتەی سینەمایی رووی کامیرا دووبارە لە وڕێنەی (کوا-یەکان) هەڵدەگرێتەوەو دوای فڕینی کۆتر دەکەوێت، بەڵام لەو گرتەیەدا وێنەی کۆترێکی پێکراومان بۆ دەکێشێت، کۆترێکی پێکراوو تووڕە، پێکراو بە هۆی بەگشتیکردنی ئەزموونی تایبەتی خێزانی‌و تووڕە لە بەرامبەر پێشێلکردنی مافەکان‌و هەڵبژاردنی گرتەو وێنەکان بە ئارەزووو مەبەستەوە. پێکراو بە فەرمانە سەپێنراوەکانی دیمەنی شەشەم‌و تووڕە لە بەرامبەر ئۆپۆتیۆنیستییەت!.

ئەگەر لە دیمەنی پێشوو، پێکچواندنی کۆترو کێل پەیوەندی بە دیمەنی سێیەم‌و رستەی (بە ماتی دەست لە کێلەکان وەردێنم) هەبێت، ئەوە لەو دیمەنە دەشێ بۆ ئەو پێکچواندنە لە رووی دەلالییەوە لە پەیوەندی تووڕەیی‌و رەقییەوە قسە بکەین، بەڵام وەك دەزانین پێکچوواندنی کۆتری تووڕەو کێلی رەق لە کردەی فڕین دووچاری ئیشکال دەبێتەوە. پێشتر ئەوەمان بە جولەی کامیراو ناوەندیاری تەکنیکییەوە گرێ دا، بەوەی کە سینەما دەتوانێ (24) بیست‌و چوار وێنە لە یەك چرکەدا نیشان بدات‌و هەر لە رێگەی ئەو خێراییەشەوە وێنەکان وا دەرکەون کە دەجولێنەوە، بەو مانایە لە بری خەیاڵی ئەدەبییەوە، وەهم درووست دەکات‌و چاوی

بینەر لە ڕێگەی وەهمەوە لە سکوونی ڕەهاوە بەرەو جولەی هەمەرەنگ دەکاتەوە.
کەواتە ئەوەی لە ڕێگەی وێنەگرتنی کامیراوە بە بینەری دەدا کۆتر نییە دەفڕێ، بەڵکو ئەو کێلە ڕەقەیە کە گێڕەڕەوە لە دیمەنی سێیەم دەستی تێوەرینا بوو! هەڵبەتە لەو دیمەنەدا زمانی سینەمایی لە ڕێگەی کامیراوە بە دوای کۆترێکی باڵشکاو دەکەوێت تا دەگاتە دەروازەی گۆڕستان، بەڵام زمانی دەلالی بە دوای وڕێنەی گێڕەڕەوە دەکەوێ، کە کێلی ڕەقی زامدارکراو (بە ناوو ڕۆژی کۆچی دوایی جوانەمەرگ) بە کۆتری باڵکاو دەچوێنێ!.
بەمجۆرە ئەوەی گێڕەڕەوە وەك کاراکتەری سەرەکی شاشەو پاڵەوانی سەرکەوتوو نیشانی دەدات، وەهمی سینەماییە، هەر لە ڕێگەی ئەو وەهمەشەوە بە دیوێك هەست بە نێرگزییەت دەکات، بە دیوەکەی دیکە تووشی لەخۆنامۆ دەبێت. بەڵام بە هاتنە ناوەوەی (ئەو)ی جوانەمەرگ لە ڕووی دەلالییەوە بە ڕستەگەلی (-ئەی پیاو ئەی دڕندەی تێر نەخۆر -ئەی دەعبای مشەخۆر -ئەی گەورەترین درۆزنی مێژوو، ئەی ساختەچی ئەی کارخانەچی -تۆ کە ئێستا لە باوەشی ژنێکی دیکە دای، تۆ کە ئێستا بۆنی هەناسەیەکی دیکە دەکەی، بۆ لێم ناگەڕێی بە ئاسوودەیی بنووم -بۆ لێم ناگەڕێی چێژ لە مردن ببینم، هەی تف لە ژیان) ئەو وەهمە سینەماییە بەتاڵ دەکاتەوە، نەك هەر هێندە بەڵکو تەواوی دیمەنو دەرکەوتە نێرگزییەکانو تەواوی کەڵەگایی و نێرایەتی ریسوا دەکات. لە ڕووی سینەماشەوە دواتر کامیرا لە کەوتنی گێڕەڕەوەو ونبوونی لە بەر دەم کامیرا وەك چۆن مەرگی ئەزموونکردنی درۆینە رادەگەیەنێت، پرسی ئەو (قەسیدە/فیلم)ەش کە لە کاری (دەیکوژێت)ی دەسپێك ڕوونمان کردەوە بە ئەنجام دەگات. هەر لەوێشەوە بە دزێوترین شێوە وێنەی کەڵەگایی و نێرایەتی دەخرێتە ڕوو. لە دوا گرتەی ئەو فیلمەدا ڕووی کامیرا لە گۆڕستان تەنها گۆڕو ئەزموونکردنی (ئەو)ی جوانەمەرگ لە غیابی گێڕەڕەوە نیشان دەدات، واتە (ئەو)ی جوانەمەرگ لە ڕێگەی گۆڕەکەیەوە خۆی دەدۆزێتەوە، بەڵام گێڕەڕەوە دەتوێتەوەو ون دەبێتو هیچ ئاسەوارێك لە دوای خۆی جێ ناهێڵێت، بە ونبوونی گێڕەڕەوە تەنیا ئاسەوارێك لە سەر شاشەی سینەما وجودی هەبێتو بجولێتەوە (تف) کردنی (ئەو)ی جوانەمەرگە، شاشەی سینەما لە وێنەگرتنی (تف کردن)ی (ئەو)ی جوانەمەرگ لە ژیانی درۆینە، نوغرۆ دەبێت.

دەرئەنجام:

ئەوەی لە خوێندنەوەی ئەو (قەسیدە/فیلم)ە بۆمان ڕوون دەبێتەوە لە سێ ئاست دەردەکەوێت:
ئاستی یەکەم: سیناریۆی سەردانی گۆڕستانو بە دیاریکراوی ئاماژە بە گۆڕی (سامان)ی خێزان دەکاتو هەر سێ دیمەنی یەکەمو دووەمو سێیەمی لەخۆ گرتووە، جگە لە زێوان کە هەر لە دیمەنی دووەمەوە ون دەبێت، گێڕەڕەوەی هەموو شت زان کاراکتەری سەرەکییەو بە پێی دابو نەریتی گۆڕستان ڕێورەسمی سەردانەکە بە دەنگە دەنگ دەڕازێنێتەوە، لەو گێڕانەوەیەدا کامیرا لە نێو گۆڕستان دیمەنەکان دەکێشێت.
ئاستی دووەم: سیناریۆی سەربردەی ژیانی لەدەستچووی ("من"ی گێڕەڕەوەی زیندووو "ئەو"ی جوانەمەرگ)ە، گێڕەڕەوە هەم کاراکتەری سەرەکییە، هەم دەرهێنەر. بەمجۆرە لە چەند وێنەیەکی هەڵبژاردە لە ڕێگەی مەنەلۆگی ناوەوە کە زێتر جەخت لە دەرکەوتنی خۆی دەکات، هەر سێ دیمەنی چوارو پێنجو شەش دەڕازێنێتەوە. کامیرا بۆ گرتنی وێنەکان دەچێتە دەرەوەی گۆڕستانو هەندێك لە گرتەکان لە ماڵی گێڕەڕەوە دەگرێ، وەك چۆن هەندێکی دیکە لە دوورەوە لە نێو گۆڕستان دەخاتە ڕوو.
ئاستی سێیەم: گواستنەوەی چیرۆکی ونبوونو ریسواکردنی دەرهێنەرو گێڕەڕەوەیە لە لایەن پاکیەتی (ئەو)ی

جوانەمەرگ، هەر لە ڕێگەی ئەویشەوە تف لە نێرایەتیو گەڵەگایی دەکرێت. لێرە شاعیر وەك گێڕەڕەوە ئەگەرچی خیانەت لە گێڕانەوەکەی خۆی ناکات، بەڵام لە ڕێگەی مۆنتاژکردنەوە دەرکەوتنی خۆی زیاد لە پێویست دەسەپێنێت. دەشێ هەر شەرمی ئەو خۆ سەپاندنە بێت وای لێبکات دواجار بێ ئەوەی کەس پێ بزانێ گۆڕستان بە جێ بهێلێت، لەو لاشەوە کامێرا لە دەرەوە وێنەی بە سەرهاتی رابردووی هەردووکیان لە چاوی (ئەو)ی جوانەمەرگ نیشان دەداتەوە.

لە کۆتاییدا بەپێی روخسارە دیاریکراوەکانی ئەو لێکۆڵینەوەیە جارێك (وەرگر/خوێنەر)ی ئەو (قەسیدە/فیلمە)ە لە (من)ی مازۆخی بەو مانایەی کە هەڵگری ئەزموونی ناوەکییە لە لایەكو بەرفرەوانی ماوەی نێوان بیستنو خەیاڵ، واتە گرژبوونی زمانو خاوبوونەوەی مانا لە لایەکی دیکە بە شیعری دەچوێنێ. جارێکی دیکە (وەرگر/بینەر) لە دەرکەوتنی (من)ی نێرگزی بەو مانایەی کە ئەزموونی ناوەکی بە گشتی دەکات، لە لایەكو کورتی ماوەی نێوان بینینو هەست، واتە گرژبوونی ماناو خاوبوونەوەی زمان لە لایەکی دیکە وەك فیلم تەماشای دەکات. بە مانایەکی دیکە ئەو کاتەی کە شتە شوێنییەکان بۆ زەمەن دەگوازرێتەوە ئەو دەقە بە دەقی شیعری ناوی دەبرێت، بەڵام ئەو کاتەی کە زەمەن بۆ شوێن دەگوازرێتەوە ئەو دەقە بە دەقێکی کامیرایی ناوزەد دەکرێت.

---

[1] بةرزنجی، ئیسماعیل، ـثةست، وةك ئيَوارة نارنجبيةكانی نيشتيمان، ديوانی شيعر، دةزطای ضاثء بلآوكردنةوةی ئاراس، ذ،598، ض1،2007،ل35.